

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

שמחת תורה תשפ"ז

העלון השבועי

מאמר השבוע

מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל - דרושים על הפרשה

דרוש לשמחת תורה

שאמרה לו על זה כהגלות נגלות אחד הריקים, שקלה למיטרפסה. וכמ"ש חז"ל (ע' סנהדרין כא.). ע"כ. נמצא שלסברת מיכל בת שאול אין לה שום סיוע מדברי הרא"ש כלל. ולכן אף בשמחת התורה אין שום מקום להתלות בדברי הרא"ש, להתרחק מרקוד וכו' לפני הס"ת לכבוד התורה. ולכן נענשה כמו שסיים הפסוק ולמיכל לא היה לה ילד עד יום מותה. ואמרו חז"ל, מלמד שפעתה כעגלה ומתה. (בירושלמי פ"ה סוף הל' ד, במדבר רבה פרשה ד סי' כ). [ומרן בחווא"מ סי' רסד ס"ג פסק כהרמב"ם]. פוק חזי מאי דאמרו במדרש (בראשית רבה פרשה נט אות ד), כד דמך רב שמואל בר רב יצחק, דהוה מרקד קדם כלה בתלת שבשין, (שריגים מתרגמינן שבשין, בראשית מ, י), נפקין רוחין ועקרין כל אילנא טביא, למה כן, משום דהוה לקיט שבשין ומרקד קדם כלה, והוא רבנן דאמרי למה עביד כדן, למה הוא מבזה אורייתא, אמר ר' זירא שבקוניה דהוא ידע מה דאיהו עביד, כד נפקו למינטל יתיה נחתא שיבשא דנור ואפסיקת בין ערסיה לצבורא. ע"ש. ודו"ק.

צא ולמד ממה שכתב מהרש"ו בשער הכוונות (דף קד ע"א), שהמנהג להקיף את הספר תורה, ולרקד ולמחוא כפים לפני הספר תורה, ביום טוב של שמחת תורה, מנהג טוב ואמתי הוא. וכמו שאמרו כן בוהר פניחם (דף רנו:), וראיתי למורי האר"י ז"ל שהיה נוהר מאד במנהג זה להקיף הספר תורה ולרקד ולשוור בכל כחו לפני הספר תורה, וגם במוצאי יום טוב אחר תפלת ערבית הקפיד לעשות שבע הקפות ולשוור ולרקד, מלבד מה שנעשה ביום טוב עצמו. וכתב מרן החיד"א בספר דוד אמות בשם הרה"ג המקובל הר"ש שרעבי, שיש רזין עלאין בזה. וכל זה להראות חיבה ואהבה לכבוד התורה. וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות. כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב.

אינא בסוכה (נא:): ת"ר מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. ולכאורה הרי גם בזמן הזה שמחה מצויה אצל כל אדם ביום חתונתו וביום שמחת לבו, וכן בנשואי בניו ובנותיו, וכיוצא בזה. אלא ששמחת בית השואבה הייתה מיוחדת במינה, שהייתה גם שמחה רוחנית, שמשם שואבים רוח הקודש, בירושלמי סוכה פ"ה ה"א, מדרש רבה (פרשת ויצא פרשה ע סי' ח). ע"ש. וגם אנו שמחים על שזכינו לקבל תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכנו. גם שמחת בית השואבה רומזת לשמחת עולם הבא, שהיא שמחה אמיתית, שנאמר בה וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה. ולעומתה כל השמחות אינם כלום. אלא שנאמר לגבי השמחה בעוה"ז, עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהא רעדה (ברכות ל:). (יד יוסף צרפתי דף רפז ע"ב).

כתב הרמב"ם (הל' לולב פ"ח הל' יב), אע"פ שמצוה לשמוח בכל המועדים, בחג הסוכות היתה בבית המקדש שמחה יתירה, שנאמר ושמחתם לפני ה' א' שבעת ימים, שהחליל היה מכה לפניהם והיו מנגנים בכנורות ובנבלים ובכל מיני כלי שיר שהיו יודעים לנגן בהם, והיו דע לנגן בפה, בפה. והיו רוקדים ומספקים ומשמחים במקדש, בדברי שירות ותשבחות. וכל העם אנשים ונשים כולם באים לראות ולשמוח, וכל המונע עצמו משמחה זו וחולק כבוד לעצמו ראוי להפרע ממנו. וכל השמפיל עצמו ומקל גופו לרקד ולשמוח הוא המכובד העובד את ה' מאהבה. וכן נאמר בדוד מלך ישראל, שהיה מפזז ומרקד ומכרכר בכל עוז לפני ה' (ארונו הברית). ואמר ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, שאין הגדלות והכבוד אלא לשמוח לפני ה'. ע"כ.

והנה בשוב דוד לביתו יצאה מיכל בת שאול, אשר לא מצא חן בעיניה את אשר עשה דוד, ואמרה, שנגלה לפני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים, (שמואל ב, ו, כ), ודוד השיב לה, ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ושחקתי לפני ה' וכו' (שם, ו, כב). וראיתי להגאון הרא"ש זל"א ברכה בספר איש אמונים (דף קכא ע"ג), שהביא מה שאמרו חז"ל (במדבר רבה פ"ד סי' כ, ובילקוט שמואל ב רמז קמג), שכך אמרה לו מיכל, אבותי לא היו עושים כן, שלא נראה מהם מימיהם פסת יד או רגל מגולים, והיו מכובדים ממך. אמר לה דוד, בית אביך היו נוהרים בכבוד עצמם, ומניחים כבוד שמים, ואני מניח כבוד עצמי ומבקש כבוד שמים. וכי לפני מלך בשר ודם שחקתי, הלא לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה רקדתי ושחקתי. וכתב על זה, דקא מיפלגי במחלוקת הרמב"ם והרא"ש, בזקן (תלמיד חכם), ואינה לפי כבודו, שפטור להשיב אבדה, שלדעת הרמב"ם (הלכות גולה ואבדה פרק יא הלכה יז), אם רצה לנהוג לפני משורת הדין, ולהחמיר על עצמו, ישיב האבדה ותע"ב. [וכ"כ עוד הרמב"ם (בהל' רוצח ושמירת נפש פרק יג הל' ד), שאם היה חסיד ועושה לפני משורת הדין, אפילו היה הנשיא הגדול, וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה של תבן וכו"ב, הרי זה פורק וטוען. ע"כ]. והרא"ש (ב"מ פ"ב סי' כא) כתב שאינו רשאי לבזות תורתו ולזלול בכבודו. בית שאול ס"ל כהרא"ש שאסור לבזות עצמו, ולכן אפילו במקום מצוה לא רצו לבזות עצמם, ודוד ס"ל כדעת הרמב"ם, שלכבוד שמים מותר. ע"כ. ובמחכ"ת אינו מחוור כלל. שבענין כבוד שמים כזה אף הרא"ש מודה, שרשאי לעשות כן, ומצוה קא עביד. ומזקן ואינה לפי כבודו, אין ללמוד לענין זה דאיסורא מממונא לא יליפין. וכן מצאתי בשו"ת חות יאיר (סי' רה), שהביא מחלוקת הרמב"ם והרא"ש, וכתב, ואין להקשות על הרא"ש ממה שנאמר (בשמואל ב, ו, טז), ודוד מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ארון ברית ה', שבודאי לענין דבר שבקדושה לכבוד שמים, שפיר דמי לכ"ע. וכמו שאמרו בירושלמי (שבת פרק י"ג), שאין גדולה בפלטין של מלך, ומיכל בת שאול

שאלה

לכבוד ידידינו הרב ערן גוהרי שליט"א מזכה הרבים בק"ק "עוד יוסף הי" קווינס ניו יורק.

על דבר השאלה אודות מנהג יהדות בוכרה אשר ביום שמחת תורה הגבאים מוכרים "מפות" של ספר תורה כסגולה לברכה, ונותנים המפה למי שזכה והתנדב כו"כ לצדקה, ולוקח המפה לביתו ומחזיר אותה במוצאי החג, וכעת יצאו עוררים על זה היות ויש כאן מקח וממכר האסור בשבת וביום טוב.

תשובה

איתא במשנה ביצה, (לז): ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין ולא מיבמין ואלו הן משום מצוה לא מקדשין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומה ומעשר כל אלו ביו"ט אמרו קל וחומר בשבת אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

ובגמרא (לז). מפרש טעמא דאין מקדשין ואין מעריכין, גזירה משום מקח וממכר. ופירש רש"י משום מקח וממכר, דלמקח וממכר דמו שמוציא מרשותו לרשות הקדש ומקח וממכר אסור מן המקרא דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעיהו נח) אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבה שטרי מכירה וא"ת הויא לה גזרה לגזרה כולה חדא גזרה היא. והובא ג"כ בתוספות ד"ה משום.

וכן פסק בשולחן ערוך סימן שלט סעיף ד, דלא מקדשין ולא מעריכין, וכתב המגן אברהם סק"ד הטעם משום מקח וממכר, וכנ"ל.

והנה בגמרא בפרק השואל (קנ) ובכתובות (ה). א"ר אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת וכ"פ הטור והשולחן ערוך בסימן שו סעיף ו, דחפצי שמים שרי כגון לפסוק צדקה. ובבית יוסף הביא קושית הר"ן מהא דאין מקדשין ואין מעריכין, והר"ן כתב שמצא בשם ר"ח שלא אסרו אלא להקדיש כלי ידוע משום דמחזי כמקח וממכר, אבל לא אסרו לחייב עצמו בדיבורו לגבוה. והקשה ע"ז דהא אין מעריכין לאו כלי ידוע הוא ואפילו הכי אסור. ע"כ. אולם הבית יוסף תירץ דמערך דמי שפיר למקח וממכר דהוי כקונה איש זה מאחר שנודר ליתן ערכו להקדש. והכל בו כתב (סימן נח) דדוקא הקדש מזבח או דבדק הבית אסור שיוצא מרשותו לרשות גבוה ודומה למקח

המשן בעמ' 3

סימן תרסח, תרסט - סדר תפלות שמחת תורה

א בליל שמיני עצרת אומרים מזמור למנצח על השמינית, הוא יום שמיני עצרת. כ"ה במסכת סופרים והוא ע"פ מדרש רבה ס"פ וזאת הברכה, כשנפטר משה רבינו, היה יהושע בן נון בוכה ואומר, הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו "אמונים" מבני אדם. זה משה שאמר עליו הקב"ה בכל ביתי נאמן הוא.

ובקידוש של ליל החג צריך לברך שהחיינו, מפני שהוא חג בפני עצמו, ואין לו שייכות לחג הסוכות.

ב ליל שמחת תורה אומר בתפלתו את יום השבת הזה ואת יום שמיני חג עצרת הזה. ואם טעה ואמר את יום חג הסוכות הזה, בין בליל שמחת תורה בין ביום, בין בארץ בין בחוץ לארץ, לא יצא ידי חובת התפלה, כי שמיני עצרת חג בפני עצמו הוא, כדאיתא בגמרא (ראש השנה ד). ואם נזכר באמצע ברכת רצה, יחזור לברכה אתה בחרתנו. והוא הדין אם נזכר אחר כך בברכת שים שלום, או אפילו באמצע "אלהי נצור", חוזר לאתה בחרתנו, ואם עקר רגליו, חוזר לראש התפלה. וטוב שיתנה ויאמר: אם אני חייב לחזור ולהתפלל, הריני חוזר ומתפלל כדת, ואם אינני חייב לחזור ולהתפלל, תהיה תפילתי זו תפלת נדבה והוא הדין בכל זה למי שטעה בקידוש כנ"ל, שאם טעה ואמר בקידוש את יום חג הסוכות הזה, במקום את יום שמיני חג עצרת הזה, צריך לחזור ולקדש. ואין חילוק בזה בין שטעה וחשב שעודנו עומד בחג הסוכות, לבין שידוע שהוא שמיני עצרת, וסירכא דלישנא נקט "חג הסוכות הזה" דבכל אופן לא יצא, כיון שהוא חג בפני עצמו. וכן אין חילוק בזה בין טעות בתפלה ובין טעות בקידוש של ליל שמיני עצרת, שבכולם יש להורות לחזור ולהתפלל ולקדש. בגמרא ר"ה ד: וסוכה מח. אמרו, שמיני עצרת רגל בפני עצמו הוא. ופירש רש"י שאין שם חג הסוכות עליו.

ג אם אמר בתפלתו אתה בחרתנו ויעלה ויבא, ובהיותו מתפלל סמוך למודים, נסתפק אם אחר שאמר יעלה ויבא, סיים כהוגן, והשיאנו וכו', וחתם ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים, או שמא אחר יעלה ויבא טעה ואמר מיד, ואתה ברחמיך הרבים וכו', ותחזינה עינינו, וסירכא דראש חודש וחול המועד נקט, ונמצא שלא חתם ברכת קידוש היום, צריך לחזור מתחלת והשיאנו ויחתום בברכת קדושת היום, ואחר כך ימשיך תפלתו. ואפילו אם סיים תפלתו, צריך לחזור לראש, ואין לומר בזה ספק ברכות להקל. משום שעל הרוב מתוך ההרגל אחר יעלה ויבא שבתפלת ר"ח וחוה"מ מסיים ואתה ברחמיך הרבים וכו', ומה שלמוד הוא מזכיר. ואף את"ל שהוא ספק שקול "ל" שצריך לחזור וכו'. ואין לחוש לסב"ל, שאם נאמר לו שימשיך מוידים וכו', שמא באמת דילג חתימת ברכת קדושת היום, ואז כל שממשיך הוי ברכה לבטלה.

ד בליל שמיני עצרת שהוא יום שמחת תורה בארץ ישראל, שבו ביום מסיימים קריאת התורה בפרשת וזאת הברכה, מתפלל השליח צבור תפלת ערבית בניגון יפה בשמחה ובטוב לבב. ויש שנהגו שבעת הקדיש של ערבית בליל שמחת תורה, עומדים על עומדם כמו שנוהגים בקדיש של תפלת ערבית בליל שבת, אולם לפי הטעם שכתב בסידור האר"י, שהקיימה בליל שבת היא כדי לקבל תוספת הרוח של שבת, נראה דביום טוב לא שייך טעם זה, הילכך אין צורך לעמוד בקדיש של ערבית בליל יום טוב.

ה אחר התפלה מנהג ישראל להקיף שבע הקפות את התיבה, כשספר תורה מונח עליה, ובספרי תורה בידיהם. וכן נוהגים ביום שמחת תורה אחר התפלות. וששים ושמיים בשירות ותשבחות בשמחת התורה, בריקודים ובמחזאות כפים, ואפילו אם חל בשבת מותר. ואף על פי ששינוי במשנה ביצה לו: אין מרקדים ולא מטפחים כף אל כף במחזאות כפים ביום טוב קל וחומר בשבת, ואמרו בגמרא שם, שהוא משום גזרה שמא יתקן כלי שיר, אף על פי כן ביום שמחת תורה התירו חכמים ריקוד ומחזאות כפים לכבוד התורה. ומצוה נמי איכא. כ"כ רבינו יצחק בן גיא עמוד קיז: נוהגים אצלנו לדקדק ביו"ט בשמחת תורה בשעה שאומרים קילוסין לתורה, ואפי' כמה זקנים נוהגים כן לכבוד התורה. וכתב המהר"ק שרש ט, שאף שהוא איסור שבות, נהגו בו היתר משום כבוד התורה. ע"ש. ופשוט שהוא הדין שמוותר למחזאות כפים לכבוד התורה בשעה שאומרים שירות ותשבחות לכבוד התורה. וכ"כ הרמ"א בהגה ס' תרסט, וע' בשעה"צ שם סק"ה.

ו גם בשמחת תורה אסור לקשקש ככוונה בפעמוני הרימונים של ספר התורה. שלא התירו חכמים לכבוד התורה אלא מחזאות כפים וריקוד, שהוא שבות קל, אבל להשמיע כלי שיר, שבנקל יכול לעשות מלאכה, במתיחת המיתרים דהוי מלאכה גמורה, שהוא מתקן כלי שיר, לא התירו חכמים כלל.

המשן בעמ' 4

וממכר אבל עכשיו שנודרין להקדשות ספר תורה או עטרה או שמן למאור וכיוצא בהם מותר לפי שעדיין אין מיחדין שום דבר שיוצא מרשותן, ואינו דומה למקח וממכר. ע"כ. וזה בדברי ר"ח שהביא הר"ן.

ובמגן אברהם סקי"א כתב דמותר להקדיש טס לבית הכנסת לפי שהקדשות דידן חולין נינהו ויש לכל ישראל חלק בהן, וא"כ לא יצא מרשות המקדיש כי גם לו עצמו יש חלק בהן. ע"ש. אולם הט"ז סק"ב כתב דיש להקדיש מערב שבת בינו לבין עצמו וכבר יצאה לרשות גבוה אלא שמפרסם זאת רק בשבת. ובמשנה ברורה סק"ז פסק כהמגן אברהם וכתב דלכתחילה נכון להזהר כהט"ז. ע"ש.

והשתא לפי זה בנידון דידן לכאורה הדבר אסור משום מקח וממכר בשבת שהרי המכירה כאן היא ממש על חפץ מסויים וזה אסור לכולי עלמא. אולם המתבונן יראה שאין המטפחת קנויה לגמרי להזוכה בה, אלא היא מושאלת לו עד למוצאי שמחת תורה ואין שום איסור להשאיל בשבת. ואף שהוא שילם כסף בעבור זה וא"כ דינו כשוכר ולא כשואל, ולהשכיר ג"כ אסור בשבת, מ"מ יש להתיר הדבר באופן שהגבאי ובעל המצוה יעשו תנאי שאינו מקבל את המטפחת לביתו אלא בתורת שאילה ולא בתורת שכירות.

והדבר מפורש בשולחן ערוך חושן משפט סימן שה סעיף ד, וז"ל, קבל עליו שומר שכר להתחייב אף באונסים או שהתנה ליפטר מגנבה ואבידה ומשבועה הכל לפי תנאו. ע"ש.

ואולם אם יש מקומות שמכירת המטפחת היא לצמיתות, בזה יש לאסור משום מקח וממכר בשבת. אכן יש לנהוג בזה האופן שהגבאים יכריזו מערב שבת מחיר ידוע ואחיד לכל המטפחות בשווה ובשמחת תורה כשימכרו את המטפחות אינם צריכים להזכיר את סכום המעות כי הסכום ידוע לכל, ורק יאמרו מטפחת א' מי זוכה, ומטפחת ב', וכן הלאה. והמקור לזה ע"פ דברי השולחן ערוך בסימן שכג סעיף ד, מותר לומר לחנוני תן לי ד' ביצים וה' רמונים ובלבד שלא יזכיר לו שם דמים ולא סכום מדה ולא סכום מגין לומר הרי שיש לך בידי חמשים אגוזים תן לי חמשים אחרים והרי יש לך בידי מאה. ע"כ. ועיין ברמ"א ובאחרונים שם.

אמנם בדברי עם ראשי הקהילות טוענים הם כי הוצאות הקהילה מרובים מאוד ויש להם הפסד גדול מאוד אם ימכרו המפות במחיר קבוע ולכן אמרתי להנחותם בעצה חדשה ונכונה היא על פי ההלכה והיא שהגבאי לא ימכור המפות באופן ישיר, אלא ימכור את ההקפות לשמחת תורה, או ימכור איזה פרק תהילים שיאמרו יחד כל הקהל, ומי שיזכה באותה המצוה יקבל "במתנה" את אותן המפות.

והמקור לזה מדברי המרדכי (ביצה תרעו, הובא בבית יוסף סימן תקכ"ז) שכתב דאסור ליתן דבר לחבירו במתנה ביו"ט ושבית, אלא אם כן לצורך מצוה. וכתב המגן אברהם סימן שו סק"ו דפשוט דלצורך שבת שרי (כמש"כ בסימן שכ"ג ס"ז בענין טבילת כלי בשבת דמותר ליתנו לגוי במתנה וחלזור להשאיל ממנו הכלי עולמית) והאריך בזה ובסוף דבריו כתב דצ"ע מה שנהגין ליתן במתנה כלים לחתן הדורש בשבת.

וכתב בחידושי החת"ס דלרב הדורש אין ספק שמותר משום דהוה דורון לחכם וכבוד התורה ותפארת וחייבוב מצוה וכבר כתב הבית יוסף בשם המרדכי דלצורך מצוה שרי.

ובנידון דידן בודאי כיון שכל ההכנסות הן קודש לצורך החזקת בית הכנסת יש כאן צורך מצוה ומותר לתת המתנה בשבת כי בכך גורם שיקנו העלויות וההקפות ושאר המצוות במחיר גבוה יותר. (ועיין ילקוט יוסף שבת ב סימן שו הלכה כה-כו) ולרווחא דמילתא היכא דאפשר יכוון המקבל שלא לזכות במתנה עד צאת החג

הלכך למסקנה

יש להתיר להמשיך במנהג המפואר הזה המראה על גודל הקדושה ויראת ה' שיש ליוצאי יהדות בוכרה אשר הם מעריכים ומפארים את התורה בכל לבבם ומאודם באמונה תמימה וישרות לבב, ויש ללמד הגבאים שיעשו תנאי שהמטפחת שאולה לזוכה.

ובאותן המקומות שזוכה במטפחת לצמיתות יכריזו הגבאים מערב יום טוב על מחיר המטפחות בסכום ידוע לכל המטפחות בשווה, ולא יזכירו בחג סכום המעות כלל וכן"ל.

או ימכרו העלויות וההקפות או איזה דבר מצוה והזוכה במצוה יקבל "במתנה" את המפות, וטוב שיכוון שלא לזכות בהן עד צאת החג.

בברכה רבה

אלון בן שבת

כולל ובית הוראה כתר תורה

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

ואף מ"ש התוס' ביצה ל' דלדין שרי, כי דוקא בימיהם שהיו בקיאים לעשות כלי שיר, היה שייך לגזור, אבל לדין שאין אנו בקיאים לעשות כלי שיר, לא שייך לגזור. ע"כ. הנה לא נתכוונו התוס' להחיות אלא טיפוח וריקוד, אבל לנגן בכלי שיר, מודים לאסור. לכן יש למחות במי שבא לפרוץ גדר לנגן בכלי שיר ביום שמחת תורה בתואנה שעושה כן לכבוד התורה, והבל יפצה פיהו, כי כבוד התורה בראש ובראשונה הוא לשמור ולעשות ככל אשר יורו רבותינו להלכה ולמעשה.

ז קודם ההקפות יניחו ספר תורה בתיבה, ויהיה עומד אצלו איש ירא שמים ואוחז בידו הספר תורה כל זמן ההקפות. כן נהג החיד"א בקונטרס צפורן שמיר סי' יב, ע"פ מה שקיבל ממנה"ש שרעבי, שהיה מקפיד בזה. ובשו"ת לב חיים ח"ב סי' קכב כתב, שבכמה מקומות בטורקייא לא נהגו להניח ס"ת בתיבה, ואף בביהכ"נ של בעל חקרי לב לא נהגו כן. אולם כשהוא נתמנה להרביץ תורה בעץ החיים, הנהיג לעשות כן בהסכמת רוב הצבור.

ח יוצאי אשכנז נוהגים כדעת הרמ"א לקרוא בספר תורה בליל שמחת תורה פרשיות הנדרים שבתורה, ואין צריך למנוע את מנהגם מטעם שאין קורין מקרא בלילה, דבכא"י גוונא אין לחוש בזה.

וז"ל הרמ"א סי' תרסט ס"א "נהגו לקרות בלילה בס"ת בתורת הנדרים". וכתב בביכורי יעקב (ס"ק יג) דהיינו פרשיות משובחות שרגלים למוכרם בכל השנה כגון פרשת ויתן לך, ופרשת המלאך הגואל אות, ופרשת השירה, ופרשת מה טובו אהליך יעקב.

ט יש להמתין מלקדש בליל שמיני עצרת עד הערב, ואף על פי שבכל שבת ויום טוב יכול לקבל תוספת שבת ויום טוב מבעוד יום, בשמיני עצרת אין לקדש ולאכול מבעוד יום, כדי שלא להכנס בספק איסור תורה. ולכן לא יקדש ולא יאכל בליל שמיני עצרת עד שתחשך ויצאו ג' כוכבים, כי אם יקדש ויאכל מבעוד יום, יצטרך לאכול בסוכה.

י בשחרית שמחת תורה מתפללים תפלה של יום טוב, (ואומר את שמיני חג עצרת הזה וגומרים ההלל בברכה).

יא בית כנסת שביום שמיני עצרת היו בה שלשה חזנים יקרים, שיש להם נעימה, וקולם ערב מאד, רשאי לכבד את האחד בתפלת שחרית, והשני באמירת ההלל וקריאת התורה, והשלישי במוסף, ואף שהרמ"א בהגה סי' תקפא ס"א כתב, יש נוהגים שהמתפלל סליחות הוא מתפלל כל היום, משום שאמרו בירושלמי פ"ק דר"ה, המתחיל במצוה אומרים לו גמור. מ"מ יש עדיפות להזמין לעבור לפני התיבה את שלשתם, מפני שיש בזה משום "ברוב עם הדרת מלך".

יב בשעת פתיחת ההיכל ביום שמיני עצרת צריך להמנע מאמירת י"ג מדות, ומנהגינו שלא לומר י"ג מדות בכל יו"ט בשעת פתיחת ההיכל, וכל שכן בשמיני עצרת שנוהגים בו שמחה יתירה.

הגרש"י אויערבאך בספר הליכות שלמה מועדים, עמוד רמו כתב, שאף הנוהגים לומר ביו"ט י"ג מדות ג' פעמים בשעת פתיחת ההיכל, מכל מקום בשמיני עצרת שיש בו שמחה יתירה, אין ראוי לומר בו י"ג מדות. ע"ש. ואנו נוהגים שלא לאומרו כלל בכל יו"ט, כמ"ש בשעה"כ (דף קג ע"ד), שאפי' בליל הושענא רבה אסור לומר י"ג מדות, מפני קדושת המועד, וכל שכן ביו"ט. וכמו שנתבאר בחזון עובדיה פסח עמוד רמה.

יג ביום שמיני עצרת, שהוא יום שמחת תורה, מוציאים מן ההיכל שלשה ספרי תורה. וקוראים בספר תורה הראשון בפרשת וזאת הברכה, ונוהגים להעלות לספר תורה את כל הקהל, לכבודה של תורה, וחוזר החזן לקרוא "ולאשר אמר" לעולים הנוספים. וכשחל שמיני עצרת בשבת, יכולים להפסיק לכהן בפסוק "ישא מדברותיך", כדי שיהיו שבעה עולים עד עליית חתן תורה.

יד יש מקומות שנוהגים שכאשר יש צבור גדול בבית הכנסת, וכולם רוצים לזכות לעלות לספר תורה ביום שמחת תורה, שמוציאים ספר תורה נוסף, ומלווים אותו יותר מעשרה אנשים מן הקהל לחדר אחר הסמוך לבית הכנסת, שיש שם תיבה, ועומד שם שליח צבור נוסף,

וקורא בתורה בפרשת וזאת הברכה, לכל אחד מן הקהל שבאו עם הספר תורה, מלבד הקריאה בבית הכנסת, ומיד כשמסיימים הקריאה בספר תורה בחדר הסמוך לבית הכנסת מחזירים הספרי תורה להיכל של בית הכנסת. וזאת כדי לחסוך זמן, למנוע טורח צבור, ולסיים במהרה את קריאת כל העולים לספר תורה. ומותר לטלטל הספר תורה לחדר האחר לצורך קריאה זו. וכל שכן בנידון דידן שעל פי הרוב הוצאת ספר תורה וטלטולו לחדר אחר נעשית בבנין ההוא תחת קורת גג אחת.

טז נוהגים שביום שמחת תורה מזמינים ילדים רבים לעליית ספר תורה בבית אחת, ופורסים טלית מעל ראשם, והגדול שבהם מברך ברכות התורה בעד כולם. ואחר כך השליח צבור מברך את כולם בפסוק, המלאך הגואל אותי וכו' וברכת כהנים ושאר פסוקי התורה שכוללים טומוס של ברכות. ואין לערער על המנהג בפריסת הטלית שמעל ראשם משום עשיית אהל עראי ביום טוב, שאסרו חז"ל גזרה משום אהל קבע, שבפריסת הטלית שאנשים אוחזים בה בידיהם מעל ראשי הילדים, אין בזה משום עשיית אהל. ומנהג זה יסודתו בהררי קודש, והנח להם לישראל.

טז מנהגינו להוסיף "חתן מעונה" שקורא בתורה עד ואתה על במותימו תדרוך, לפני חתן תורה וחתן בראשית. ואחר כך עולה החתן המסיים שנקרא בשם "חתן תורה", וחוזר וקורא מתחלת פרשת וזאת הברכה, עד גמירא, ומברך לפניו ולאחריה. ומיד אחריה מתחיל "חתן בראשית" בספר תורה השני בפרשת בראשית, וקורא עד "אשר ברא אלהים לעשות", ומברך גם כן לפניו ולאחריה.

יז מותר להעלות שני כהנים, או שלשה בזה אחר זה, אחד לחתן תורה, ואחד לחתן בראשית, ואחד למפטיר. והוא הדין לשלשה לויים בזה אחר זה, שכל שיש קדיש מפסיק בינתים מותר להעלותם בזה אחר זה.

יח אם אין בבית הכנסת אלא כהן אחד, וזכה בעליית חתן תורה, רשאי לעלות גם לעליית כהן, וגם לחתן תורה. והוא הדין ללוי. אבל אם זכו בקריאת חתן בראשית, לא יעלו לספר תורה בתור כהן או לוי, אלא יקרא אחר במקומו, או כהן במקום לוי, שאין אדם אחד רשאי לקרות בשני ספרים, משום פגמו של ראשון. וטוב שהלוי יצא מבית הכנסת בעתשהכחן עולה.

יט וכן אם כל הקהל עלו לתורה בשמחת תורה זה אחר זה לכבוד התורה, כנהוג, ונמצא שאין מי שיעלה לתורה למפטיר, אלא רק מי שעלה כבר בספר הראשון, מותר להעלות מפטיר אף על פי שהוא בספר תורה אחר, ואין לחוש לפגמו של ראשון, שהכל יודעים שהיום כולם עולים לכבוד התורה. אבל לכתחלה לא יעשו כן. ומיהו אם הכהן או הלוי זכו בעליית חתן תורה, ואין כהן או לוי אחר בבית הכנסת, רשאים לכתחלה לעלות בעליית כהן או לוי, ולעלות שוב לחתן תורה, מכיון שגם קריאת חתן תורה באותו ספר תורה עצמו.

כ יש להתיר לשני אחים או לאב ובנו, להיות שניהם חתנים בשמחת תורה, האחד חתן תורה, והשני חתן בראשית, ואף על פי שהמנהג להקפיד בכל ימות השנה שלא להעלות לתורה שני אחים זה אחר זה, מפני עין הרע, בשמחת תורה מותר שהכל עולים לכבוד התורה. והוא הדין לאב ובנו שיעלו לתורה זה אחר זה, האחד חתן תורה והשני חתן בראשית. וכל שכן שיכולים לעלות אחד חתן בראשית ואחד מפטיר, שיש הפסק גם בקדיש. ועל הצד היותר טוב, מיד כשיסיים חתן תורה ירד מהתיבה, טרם שיעלה החתן בראשית, שבאופן שמוציאים שני ספרי תורה, והשני עולה בספר תורה האחר, אין חוששין כלל לעין הרע.

כא כמו כן שני כהנים שבכל השנה אינם עולים לתורה זה אחר זה, שלא להטיל פגם בכהן הראשון, מותר שיעלו לתורה בשמחת תורה האחד חתן תורה, והשני חתן בראשית. וכן שני לויים זה אחר זה, ואפילו שלשה כהנים, האחד חתן תורה והשני חתן בראשית, והשלישי מפטיר, מותר.

כב מי שקנה מבעוד מועד עליית חתן תורה, ומת לו מת ברגל, שחייב להתאבל עליו, רשאי לעלות בעצמו בשמחת תורה לחתן תורה.

המשן בעמ' 5

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

כג נוהגים להעלות לספר תורה לעליית חתן תורה, תלמיד חכם המוכתר בכתר תורה, ובפרט את המרא דאתרא. ומכל מקום אם החתן תורה הוא בעל תשובה גמורה, אשר בתורת ה' חפצו הולך תמים ופועל צדק, ככל אחיו בני ישראל הכשרים, יכולים להעלותו לעליית חתן תורה. וכתב בכנסת הגדולה שבמקומו היו נוהגים למכור את עליית חתן תורה, בדמים מרובים, ועמדו גדולי הקהל וביטלו מנהגם, והנהיגו שהחתנים יהיו מן החשובים שבקהל.

כד מה שנהגו באיזה קהלות, שחתן בראשית מפסיק באמירת "בסימנא טבא" בין ברכת התורה לקריאה שלו, יש לבטל מנהגו, דהוי הפסק, אלא יאמר "בסימנא טבא" קודם ברכת התורה.

כה מנהגינו כמו שכתב מרן הבית יוסף, שלא לומר קדיש בשמחת תורה אחר ספר תורה הראשון, ואפילו עלו חמשה גברי ויותר. אלא אחר קריאת פרשת בראשית אומרים (שני החתנים, חתן תורה וחתן בראשית, או אחד מהם) חצי קדיש. ומכל מקום אם טעו ואמרו קדיש אחר הספר תורה הראשון, חוזרים לומר קדיש אחר השני. ואחר כך עולה המפטיר וקורא בספר תורה השלישי, ואומר חצי קדיש ומפטיר.

כו אם נמצאה טעות בספר תורה שקראו בו לחתן בראשית, אין צריך להוציא ספר תורה אחר, אבל לא יברך ברכה אחרונה.

כז ההפטרות ביום שמיני עצרת, נהגו להפטיר ויהי אחרי מות משה עבד ה', עד חזק ואמץ. בגמ' מגילה לא. אמרו שמפטירים ויעמוד שלמה מלכים א. ח. וכ"ה הרא"ש בשם הירושלמי.

כח אחר ההפטרות קודם מוסף, אומרים תיקון הגשם, בפיט אל חי יפתח אוצרות שמים ישב רוחו יזלו מים, ושאר תפלות הגשם, ומכריזים משיב הרוח ומוריד הגשם. ומי שטעה והזכיר גשם בליל שמיני עצרת, אינו חוזר, ומי שטעה במוסף או במנחה של שמיני עצרת ולא הזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם, אלא רק מוריד הטל, כדרכו בכל ימות הקיץ, אינו חוזר, והוא הדין למי שטעה בזה בכל ימות החורף.

כט המתפלל בקיץ ואינו יודע אם אמר משיב הרוח ומוריד הגשם, או מוריד הטל, כל שלשים יום חזקה מה שהוא למוד הוא מזכיר, מכאן ואילך מה שצריך הוא מזכיר. והמהר"ם מרוטנבורג היה רגיל בשמיני עצרת לומר תשעים פעם מתחלת ברכת אתה גבור לעולם עד משיב הרוח ומוריד הגשם, כנגד שלשים יום שאומר בכל יום שלש פעמים כן. ומעתה אם הוא מסופק אם אמר משיב הרוח ומוריד הגשם, אינו חוזר אפילו למנהגם שבקיץ לא אומרים מוריד הטל, שבספק בימות החורף אם הזכיר גשם מחזירין אותו. ואף לדין שאנו מזכירים בקיץ "מוריד הטל" טוב לחזור תשעים פעמים. ודי שיחזור מתבת מחיה מתים אתה רב להושיע משיב הרוח ומוריד הגשם. ואם הוא שלח צבור, שחזור התפלה בכל יום פעמיים, בשחרית ובמנחה, די לו בעשרים יום כדי להבטיח שמכאן ולהבא מה שצריך הוא מזכיר. וכן אם מתפלל ט"ו יום, ואח"כ חזר על זה ארבעים וחמש פעמים, שפיר מהני, מכיון שהכל תלוי בהרגל לשונו. ואמנם דעת הגאון חתם סופר תאו"ח סי' כ, דתשעים פעם לאו דוקא, אלא צריך מאה ואחד פעמים להרגיל לשונו. ושלשים יום שלאחר חג הפסח, יש בהם מאה ואחד פעמים להרגל לשונו לומר מוריד הטל, כיצד מיום הראשון של פסח, ט"ו ניסן, עד ט"ו אייר, תשעים פעם של תפלת שחרית מנחה וערבית, צא מהם ערבית ושחרית של פסח, נשארו פ"ח. ושמונה מוספים של פסח בחו"ל, ושלש שבתות באמצע, ושני ימים של ר"ח, הרי י"ג, ועם פ"ח פעמים, הוי מאה ואחד פעמים. וסיים, ומיהו אף על פי כן מי שחזר עד צ' פעמים ואחר כך נסתפק, אין להצריכו לחזור ולהתפלל.

ל הרמב"ן ז"ל היה אומר ההזכרה מעט בקול כל שלשים יום הראשונים, כדי שידע אם הזכיר או לא. וכן אנו נוהגים בהזכרה ובשאלה.

לא אחר מוסף עושים ז' הקפות, ומרבים בשמחה ובמשחה לכבוד התורה, שזכינו לסיימה היום.

לב יש לזהר ולהזהיר שלא יבואו לשמחה של הוללות וליצנות, ובמקום גילה שם תהא רעדה. וכל שכן שלא יעשו חילול יום טוב בהשמעת קול כלי שיר, לא תהא כזאת בישראל. שלא התירו לכבוד התורה אלא לספק ולרקד בלבד, אבל לא לנגן בכלי שיר. וכן אסור להפעיל מערכת דיסקטים, או רדיו, או טייפ, אפילו מערב יום טוב, לשמוע שירים ביום טוב של שמיני עצרת, ואפילו עושים כן לכבודה של תורה. ומי שנוהג היתר, מוחין בידו, אלא ישמחו באמירת פזמונים ושירים ותשבחות לה' יתברך. ואפילו לקשקש בפעמוני ספר התורה אסור. והאיסור להשמיע כלי שיר בשמחת תורה, הוא גם בחוץ לארץ ביו"ט שני של גלויות.

לג מותר להוציא ספרי תורה לרחובה של עיר ביום שמחת תורה, ובמוצאי שמחת תורה, בשמחה וריקודים, ולהקפות שניות, להרבות כבודה של תורה. ובכדי לצרף את כל שכבות העם בשמחתה של תורה, לכבדה ולחבבה בעיני כל הצבור. ויזהרו מאד שלא תהיה תערוכות נשים וגברים יחדיו.

לד כשעושים ההקפות עם ספרי התורה בשמחת תורה, וממשיכים שעה ארוכה בשירים ותשבחות, מותר לזקנים וכן לחולים הסובלים מחולשת רגליהם לישוב בין הקפה להקפה, ודי שיעמדו לכבוד ספרי התורה בעת ההקפה בלבד, אבל הבריא, על עמדם יעמדו, ואין להם לשבת בעת ההקפות, ואף בין הקפה להקפה, ישארו כולם עומדים על עומדם, עד שיחזירו את ספרי התורה להיכל.

לה בסיום ההקפות, כשמחזירים את ספרי התורה לארון הקודש, ישירו יחדיו המזמור "הודו לה' קראו בשמו", שאמרו שלמה המלך בעת שהכניס את הארון בבית המקדש.

לו מי שאירע לו אבל בימי חול המועד, מותר לו להקיף ההקפות ביום שמחת תורה, אך ימנע עצמו מלרקוד.

לז אבל תוך י"ב חודש לאב ואם, צריך להקיף בשמחת תורה, וטוב שיזדדז להקיף לעצמו שבע הקפות עם אמירת יהיה רצון, וילך לביתו.

לח הנאנס ומתפלל יחיד בשמיני עצרת, לא יתפלל מוסף עד זמן שבבית הכנסת אומר השליח צבור משיב הרוח ומוריד הגשם.

לט נוהגים לעשות הקפות גם אחרי מנחה, וגם אחרי ערבית של מוצאי יום טוב, ומנהג זה של עריכת הקפות שניות עם ספרי התורה במוצאי שמחת תורה, יסודתו בהררי קודש, בפרט אם משמיעים בהם דברי תורה, להיות ראויים לשמוח בשמחתה של תורה. ואף בחוץ לארץ יכולים לנהוג כן. ובמוצאי יום טוב מותר להשמיע קול שיר בכלי נגינה.

מ כל מי שמרבה לשמוח בשמחת התורה, בריקוד ובמחואות כפים, הרי זה משובח, וכל אדם ישתדל לשמוח בשמחת התורה, בכל כחו. ואמרו במדרש, ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה', מהו בכל עוז, בכל כחו, ומהו מכרכר, שהיה מוחה כפיו, כף ימין על כף השמאל, להגביר מדת הימין על השמאל. ואומר כי ירם, והיה מכיון להגביר הימין שהוא רומז על מדת החסד, על השמאל שהוא רומז על מדת גבורה, ולהגביר מדת רחמים על הדין. ומכאן סמך לשמחת התורה. וכל זה להראות חיבה ושמחה לגומרה של תורה. וראוי לגבאי בתי הכנסת, להשגיח בעינא פקחא שלא לתת ספרי תורה לנערים צעירים לימים, או ילדים, לרקוד ולהקיף עמם, פן יפלו מידיהם חס ושלום כפי שקרה כמה פעמים, וכמו שכתב השדי חמד בדברי חכמים סי' קלא. וגם ישגיחו שלא ירכיבו אדם על כתפיהם לרקד, שהוא מנהג לא טוב. ועושים סעודה לגומרה של תורה.

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

הגאון החסיד רבי יעקב בן שבת זצ"ל

זיו הוד קדומים עולה ובוקע מבין דפי ימיה המפוארים של יהדות מרוקו, בדמותו המאירה של הגאון החסיד רבי יעקב בן שבת זצ"ל, מן הארזים אשר במוגאדור, ראש ישיבה ורב מובהק, דיין ומורה הוראה, מחבר ספרים ונצר לבית קדושים וטהורים. מעוז ומגדול משבט הלוי היה רבנו, כלי חמדה של תורה ויראה, אשר חכמתו וקדושתו, פיוטו והנהגתו, דיינותו והרצת תורתו, נתחברו בו לאגודה אחת נאה ומפוארת. ושם השבת, שנחקק על בית אבותיו לאות עולם בעקבות מסירות נפש נוראה ונפלאה, היה לו ככתר מלכות וכחותם ברית לדורי דורות, להזכיר כי שבת קודש היא מקור הברכה, ושומריה הם בני היכל המלך.

לא קמה גדלותו של רבנו בחלל ריק, ולא לעצמה עמדה, כי אם יונקת הייתה משורשי קודש עמוקים, מאילן רבבא ורם ונישא של קדושים וטהורים, אשר פארותיו נמשכות עד זקנו המקובל האלוקי והחסיד המופלא רבי יעקב הלוי הקדמון, עוד מתקופת מרן הבית יוסף. מבית אב נאדר זה נמשכה שלשלת יוחסין של תורה וקדושה, מסירות נפש ויראת שמים צרופה, מסורת איתנה של שמירת שבת קודש בכל תוקפה והדרה, אשר לא זזה ממקומה אף בשעת סכנה. ומאותו מעיין קדוש נחקק חותם המשפחה לדורות עולם, כאשר שם ביתם נהפך מ"לוי" ל"בן שבת". ואמנם מעשה פלא זה מסופר במסורות שונות גם על כמה מחכמי ישראל, וייתכן שאף עמם אירעו מעשי הצלה דומים; אולם נוסח זה, המיוחס לאבי משפחת בן שבת, הוא מן הנוסחאות המבוררות והאותנטיות ביותר, באשר מקורו מפורש בספר 'יגל יעקב', עדות נאמנה לבית אבותיו.

מוגאדור – מקום גדילתו ועלייתו בתורה

ייחוס משפחתו הרם משתרע עד זקנו, המקובל והחסיד **רבי יעקב הלוי הקדמון**. בספרו 'יגל יעקב', בתוך סיפור הנס החתום בידי 'הצעיר הריב"ש ס"ט", נשתמר מעשה קדוש ונורא, אשר ריח שבת מלכתא נודף מבין שורותיו, וכך הוא סדר הדבר: פעם אחת יצא אותו צדיק לדרך רחוקה עם שיירה גדולה של סוחרים, במדינה נוכרית ומדברית, מהלך חמישה עשר יום מן היישוב. והנה, בעוד השיירה ממחרת בדרכה, שקעה חמה של ערב שבת קודש, לפני המדבר לבשו אימה ופחד; מקום סכנה היה, מקום חיות רעות ולסטים, ואין בו לא בית ולא מחסה. בני השיירה הפצו בו דברים, כי יוסיף ללכת עמם ולא יישאר יחידי בין הרי צייה וצלמוות. אך **רבי יעקב הלוי הקדמון**, אשר קדושת השבת בערה בקרבו כשלהבת אש, עמד כעמוד ברזל ואמר בלבו כי חלילה לו לחלל שבת קודש. פרש מן השיירה, נכנס למערה אחת במדבר, הדליק נרות לכבוד שבת, וקיבל עליו את פני המלכה בקדושה, ביראה ובשמחה של מצווה.

בדרך פלא מן השמים, בעוד קדושת היום פורשת כנפיה על פני המדבר, הופיע לפניו אריה גדול ונורא, גיבור שבחיות, ורובץ על פתח המערה כאיש משמר על שער המלך. בתחילה נבעת הצדיק מפני מראהו, כי מי יעמוד לפני ארי במדבר; אך מיד נחה עליו רוח ביטחון, והבין כי לא להשחית בא, אלא שליח רחמים הוא, שומר נאמן שנשלח ממרום בזכות שבת קודש. כך עברה עליו השבת בטהרה ובאמונה, והאריה רובץ לפניו כמלאך ממונה, להגן עליו מכל פגע ומכל מרעין בישין. ובמוצאי שבת, לאחר שהבדיל בין קודש לחול, בא האריה לפניו, הרכיבו על גבו, ונשאו במהירות מופלאה עד פתח העיר, כאילו נשאו ענני כבוד במדבר.

בעקבות אותו נס נורא ונפלא, כאשר נודע הדבר ונתברר כי בני השיירה שהמשיכו בדרכם נפלו בידי חיות ולסטים, ורק אותו צדיק ניצל בזכות מסירות נפשו על קדושת השבת, נעשה המעשה לשם ולתהילה בבית ישראל. מאז נשתנה שם המשפחה מ"הלוי" ל"בן שבת", לא כשינוי של שם בלבד, אלא כחותם קודש החקוק על מצח הדורות, עדות נאמנה כי שבת קודש מגינה ומצילה את שומריה. זקנו הקדמון וצדיקי המשפחה נטמנו במערה הקדושה בעיר אופראן הסמוכה למוגאדור — מקום המיוחס בקדושתו כמערת המכפלה, שבו טמונים צדיקים נוספים ובהם **רבי יהודה בן רבי נפתלי אפריאט זצ"ל**.

ספריו וחיבוריו

רבי יעקב בן שבת, הנזכר כנכדו של **רבי יעקב הלוי הקדמון**, גדל והתעלה בתורה בעיר מוגאדור שבמרוקו. שם נבנתה קומתו הרוחנית בין גדולי תורה ויראה, ושם נקשר בקשר עמוק עם חכמי העיר ומקובליה. רבו המובהק, אשר אימצו וגידלו כאב, היה ראב"ד מוגאדור **רבי יהודה בן מויאל זצ"ל**, מחבר הספר 'שבט יהודה'. מלבד זאת הסתופף בצלו של המקובל **רבי חיים פינטו זצ"ל**, ושימש כדיין בבית דינו של **רבי דוד חזן זצ"ל**.

בהמשך ימיו מונה **רבי יעקב בן שבת** לכהן כראש הישיבה הגדולה במוגאדור, ובה העמיד תלמידים הרבה. תפקידו כראש ישיבה וכדיין מלמד על מעמדו הרם בקרב חכמי המקום: איש הלכה ובית דין מזה, ומרביץ תורה ומעמיד דור של תלמידים מזה.

נס השבת ושינוי שם המשפחה

רבי יעקב בן שבת הותיר אחריו יצירה תורנית ענפה וחשובה, המשקפת את רוחב ידיעותיו ואת עולמו הרוחני. בין חיבוריו נודע הספר 'רוח יעקב', הכולל דרושים עמוקים על התנ"ך, קושיות חריפות בגמרא ובזוהר, ובתוכו משולב גם החיבור 'וראש אמיר'. לצדו חיבר את הספר 'יגל יעקב', הכולל פיוטים, מזמורים וזמירות לשבתות ולמועדים — חיבור המעיד על לשון פיוטית, גרש קודש ואהבת שבת ומועד. נוסף עליהם נזכר גם 'ספר המון חוגג' על מסכת חגיגה, שנותר בכתב יד.

הסכמות חכמי גיברלטר והערכת גדולי הדור

חיבוריו וספריו זכו להסכמות נהדרות ונלהבות מגדולי וחכמי גיברלטר. בשנת תרי"ח (1858) חתמו על ספריו מנהיגי וחכמי הקהילה בגיברלטר: **רבי אלעזר הלוי אבן טובו ורבי יצחק אבן ואליד זצ"ל**, בעל 'ויאמר יצחק'. את גדלותו ואת הסכמות חכמי גיברלטר על ספריו העלה על נס הגאון **רבי רפאל חיים משה בן נאיים זצ"ל**, הרחמ"ן, רב הקהילה בגיברלטר ומחבר הספרים 'פתר רחם' ו'רחמים פשוטים'.

דמותו וספריו של **רבי יעקב בן שבת** נזכרים בכבוד רב לצד שורת חכמים ורבנים שפעלו בגיברלטר או עמדו עמה בקשר תורני הדוק, ובהם: **רבי דוד בן שמעון**, ה'צוף דבש'; **רבי שלמה אבן דנאן**, בעל 'אשר שלמה'; **רבי דוד צבאח**; **רבי יצחק בן דניאל הלוי ניטואן**, בעל 'דבור אשר'; **רבי שלמה אלמאלח**; החכם **יצחק שקרון**; **רבי יוסף עמנואל צפירוצי**; **רבי שמעון אללווה**; ו**רבי רוני חסיד**. כן נזכרים חכמים נוספים שביקרו בגיברלטר, ובהם **רבי אברהם רפאל בן יהודה קוריאט**, בעל 'זכות אבות'; **רבי יוסף חיים בן סאמון**, בעל 'עדות ביהוסף'; והמשורר הדגול **רבי דוד אבן חסין זצ"ל**.

פטירתו

רבי יעקב בן שבת נפטר שלא בזמנו וחוז' למקומו, בעת שהיה בשליחות בעיר ליסבון שבפורטוגל, ביום י"ט בתשרי, חול המועד סוכות, שנת תרי"ח (1858). אף כי פטירתו הייתה הרחק ממקומו, זכרו נותר קשור בקהילת מוגאדור, בתורתו, בספריו ובמורשת הקדושה של בית אבותיו — מורשת של תורה, פיוט, דיינות, הנהגה ומסירות נפש על קדושת השבת.

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

תמצית מההלכה היומית הרב אברהם כהנא

ליטול לאחר מכן אתרוג מהודר יותר, ולכן אם יש לו אתרוג ספק כשר, אך הוא נראה מהודר עדיף שיקדים אותו על פני אתרוג כשר ודאי על אף שאינו מהודר (הגר"ח מברסק בתשובות והנהגות ד, קס), ויש אומרים שאם עשה מצווה שלא בהידור, יש לקיים את אותה מצווה שוב בהידור, שהרי אפילו אם שחט בשבת כבש כחוש, יש עניין לחזור ולשחוט כבש שמן (ברכ"י או"ח ערב, א). יש אומרים שרק לעניין זריקת דם אמרו בגמרא שאין עניין לחזור ולזרוק דם על המזבח אחר שהתכפרו כבר הבעלים, אבל בשאר מצוות שעניינם קיום המצווה בשלימות והוא דין בגברא שחסר, ולכן יש עניין לקיים את המצווה שוב בהידור (תשובות והנהגות ד, קס).

הקמת הסוכה בחול המועד: סוכה שנפלה בחול המועד, ניתן לתקנה או לבנותה מחדש אפילו במעשה אומן משום שהוא צורך המועד, אך לא ביום טוב אלא אם כן מתקנה על ידי גוי (שו"ע או"ח תרלז, א; משנ"ב שם). ויתירה מזאת, מי שלא הכין סוכה במזיד יכול לבנות את הסוכה בחול המועד, וכן הוא הדין לגר שנתגייר בחול המועד (שו"ע שם; משנ"ב תרלז, ב). גם מי שיש לו סוכה, מותר לבנות בחול המועד סוכה גדולה יותר לצורך סעודת ברית משום שהוא צורך המועד, אך אין לסתור את הסוכה משום שהסתירה אינה לצורך המועד (פס"ת תרלז, א).

ישיבה בהקפות שמחת תורה: הלכה היא, שהרואה ס"ת מחלך חייב לעמוד לפניו עד שיגיע למקומו או עד שכבר אינו נראה (שו"ע יו"ד רפב, ב). ספר תורה הנמצא במקומו בארון הקודש אף שהארון פתוח, או ס"ת שנמצא על הבימה כשהוא ברשות נפרדת אין חובה לעמוד מפניו, והנהיגים לעמוד עושים כן מפני כבוד בעלמא (שו"ת הרשב"א ג, רפא; ט"ז יו"ד רמב, יג). ישנם אחרונים שהקלו גם כאשר הס"ת מונח במקום שהוא לא רשות נפרדת (מג"א או"ח קמו, ו). ולפי זה, אף שהספר תורה ביד החזן כשמזכיר נשמות במקומו אין צריך לעמוד (פרמ"ג משבצות זהב קמא, ג), ויש שהתירו בהקפות הרשות, בשעת הצורך לשבת, אם ספר התורה מוקף על ידי מעגל צפוף של אנשים שאין ביניהם רווח גדול מג' טפחים כדי שיחצצו בין הס"ת למי שמחוץ למעגל (שש"כ כד, הע' קכה).

המעמיד את הסכך: יש אומרים שכשם שהסכך צריך להיות מדבר שאינו מקבל טומאה, כך גם הדבר שעליו נשען הסכך צריך להיות מדבר שאינו מקבל טומאה, כדי שלא יטעו ויסככו בדברים שפסולים לסיכוך ובחומות אבנים יש להקל משום שאין דרך לסכך בהם, ולכן אין להשעין את הסכך על מוטות ברזל או חומרים שפסולים לסכך. לדעת רובם של הפוסקים מותר להניח את הסכך על דברים המקבלים טומאה (כדעת חכמים בגמ' סוכה כא, ב; שו"ע או"ח תרלז, ג). לכתחילה חוששים לדעה המחמירה ולא מעמידים את הסכך על דבר שמקבל טומאה (מג"א או"ח תרכט, ט; שבט הלוי ו, עד).

ברכת פוקה הרשים: המפרשים שאלו מדוע בברכות השחר לא מוזכרת ברכת "פוקה חרשים" כשם שמוזכרת ברכת "פוקה עיוורים"? ותיצו: ברכות השחר עוסקות בדברים שמתחדשים אצל האדם מחדש כל בוקר, לעומת הדיבור והשמיעה שהיא נמצאת תדיר, גם כשאדם ישן פעולות אלו לא מפסיקות (בן מלך, סידור התפילה).

ופרוס עלינו סוכת שלומך: הסוכה רומזת על מידת האחדות והשלום שהיא זכר לענני כבוד שבאו בזכותו של אהרן הכהן, ועל כן נקראת הסוכה 'סוכת שלום'. אנו מתפללים לקב"ה שנזכה למידת האחדות והשלום, ואח"כ אומרים: "ותקננו בעצה טובה מלפניך", הכוונה שיתן לנו עצה טובה לפניו כיצד לעשות שלום אמיתי בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, כי כדי להשכין שלום ואחדות בישראל צריך הרבה סייעתא דשמיא, ואח"כ אומרים "והשיענו למען שמך", כלומר שרק אחר שנאחוז במידת השלום נזכה לישועה. ואפשר לרמוז "למען שמך" שהוא שם ה' עם האדנות שעולה כמספר 'סוכה' לרמוז שהישועה תבוא בזכות השלום שנרמזת בסוכה (אבני קודש, עמ' נו).

סוכות - מציאות עתידית: בימים נוראים יש שלשה חלקים: ראש השנה, יום כיפור וסוכות. גם בזמן יש שלשה חלקים: עבר, הווה ועתיד. ראש השנה הוא כנגד העבר, כי בזה היום הקב"ה זוכר כל יצור, כלומר כל מעשי העבר נזכרים לפניו. יום כיפור הוא נגד ההווה, שכן ביום זה מסתכלים רק על ההווה, ואין עוסקים בו כלל בעסקי הגוף והרי אנו נחשבים כמלאכים ממש. סוכות הוא כנגד לעתיד לבוא, הוא שייך במציאותו לעתיד ולזה אומרים שייקים לנו את סוכת דוד הנופלת' (במעגלי ישר – מועדים, עמ' קמד).

סדר נענועי הלולב: ישנם חילוקי מנהגים כיצד מנענעים: יש אומרים מזרח, דרום, מערב, צפון, מעלה מטה (שו"ע תרנא, י) ג' פעמים לכל רוח מוליך ומביא דרך ימין ומכסכים את הלולב בהולכת הלולב ובחזרתו כנגד החזה, אין צריך להטות ראשו וגופו רק את הלולב (משנ"ב תרנא, מז), ויש אומרים על פי האריז"ל: דרום, צפון, מזרח, מעלה מטה מערב, אין מכסכים את הלולב ומטים גופם לפי סדר הנענוע (נחז"ע סוכות, עמ' שנב), ויש שמכים בחזה כנגד הלב כשמחזיר את הלולב (קובץ שיעורים הרב נסים פרץ).

שלג מעל הסכך: נחלקו האחרונים האם שלג פוסל את הסכך. יש אומרים שהשלג אינו פוסל את הסוכה וראיה היא שהשלג אינו מביא את הטומאה, ולכן נחשב כמי שאינו (גינת ורדים כלל ד, ז). יש אומרים שהשלג נחשב כסכך פסול ולכן אם השלג רב אין לברך לישב בסוכה (ערוה"ש תרכט, ב). יש שמתירים מדיון שלג שבטל לסכך, כדן סדין שבטל לסכך כשיש שיעור צילתה מרובה מחמתה ועוד שאין כוונת האדם להשתמש בו לתוספת צל ולכן אין לחוש במה שיש שלג על גבי הסוכה (מנחת איש חג ומועד תשרי צב). ונראה שהמברך יש לו ע"מ לסמוך (חזון עובדיה סוכות, עמ' לז).

אגד הלולב בקושיקלך: קושיקלך הוא סל העשוי מעלי לולבים ומשמש לאגידת הלולב יחד עם ההדסים והערבות. מטרתו לקיים מצוות אגד בלולב, אף שאגד הלולב עם מיניו אינו חובה וניתן להשתמש בכל דבר שאוגד (שו"ע או"ח תרנא, א; משנ"ב תרנא, ח). יש אומרים שמצוות אגד בלולב הוא דווקא על ידי קשר מעל גבי קשר, באופן שאין הערבות וההדסים יכולים לצאת ללא התרת הקשר, ולפי זה לא מקיימים את המצווה של האגד בקושיקלך (פס"ת תרנא, ב).

בא לידו אתרוג מהודר לאחר שנטל אתרוג בשד: דנו הפוסקים במי שקיים את מצוותו באתרוג כשר והזדמן לידו אתרוג מהודר יותר, האם יש עניין ליטול פעם שניה את האתרוג המהודר? יש אומרים, שאם יצא ידי חובה אפילו באתרוג כשר, אין עניין

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים